

ASIA

Rangaistuksen tuomitseminen syyteharkinnan aikana vanhentuneesta rikoksesta

ASIAN VIREILLETULO

Hovioikeus on 12.8.2019 ilmoittanut, että käräjäoikeus oli 22.3.2019 asiassa antamallaan tuomiolla tuominut vastaajan rangaistukseen 30.7.2016 tehdystä vammantuottamuksesta, jota koskeva haaste oli annettu vastaajalle tiedoksi vasta syyteoikeuden vanhennuttua 14.1.2019. Käräjäoikeuden tuomiosta ilmeni, että syyteoikeus oli asiassa vanhentunut jo ennen kuin asia oli tullut käräjäoikeudessa vireille.

Hovioikeus, jonne asian vastaaja oli tuomiosta valittanut, oli 18.7.2019 antamallaan tuomiolla hylännyt syytteen vanhentuneena. Vastaaja oli valituksessaan hovioikeudelle vaatinut käräjäoikeuden antaman rangaistuksen alentamista. Hovioikeus oli pyytänyt asiassa asianosaisilta lausuman siitä, onko syyteoikeus asiassa mahdollisesti vanhentunut. Syyttäjät ilmoittaneet käsityksensä, että syyteoikeus oli vanhentunut ennen haasteen tiedoksiantoa.

Alustavana selvityksenä asiasta syyttäjänvirastosta hankittujen tietojen mukaan kyseinen rikosasia oli siirtynyt poliisilta sinne syyteharkintaan 30.1.2018 ja jaettu käsiteltäväksi kihlakunnan-syyttäjä A:lle. Häneltä asia oli 26.11.2018, syyteoikeuden jo vanhennuttua, siirtynyt kihlakunnansyyttäjä B:lle, joka oli toimittanut asiassa käräjäoikeudelle haastehakemuksen 21.12.2018.

SELVITYS

Käräjäoikeuden käräjätuomarina toiminut D on antanut menettelystään selvityksen ja käräjäoikeuden laamanni lausunnon.

Syyttäjänvirastossa kihlakunnansyyttäjinä toimineet A, B ja C ovat antaneet menettelystään selvityksen. Apulaisvaltakunnansyyttäjä ja syyttäjänviraston johtava kihlakunnansyyttäjä ovat antaneet asiasta lausuntonsa.

MERKINTÄ

Asianosaisten avustajina asiassa toimineiden asianajajien menettely on oikeuskanslerinvirastossa erikseen arvioitavana.

RATKAISU

1 Sovellettavat säännökset

Rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan syyteoikeus vanhentuu, jollei syytettä ole nostettu kahdessa vuodessa, jos ankarin rangaistus oli enintään vuosi vankeutta, sakkoa tai rikesakko. Rikoslain 21 luvun 10 §:n mukaan vammantuottamuksesta tuomitaan sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. Rikoslain 8 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan syyte katsotaan vanhentumisajan kulumisen katkaisevalla tavalla nostetuksi, kun syytettävälle on laillisesti annettu haaste tiedoksi tai häntä vastaan on hänen henkilökohtaisesti oikeudenkäynnissä läsnä ollessaan tehty rangaistusvaatimus.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen.

Valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä. Tapahtuma-aikaan voimassa olleen syyttäjälaitoksesta annetun lain (439/2011) 6 §:n 1 momentin mukaan syyttäjän tehtävänä oli huolehtia rikosoikeudellisen vastuun toteuttamisesta hänen käsiteltävänänsä olevassa asiassa tasapuolisesti, joutuisasti ja taloudellisesti asianosaisten oikeusturvan ja yleisen edun edellyttämällä tavalla. Sisällöltään vastaava säännös on nykyisin voimassa olevan Syyttäjälaitoksesta annetun lain (32/2019) 9 §:ssä.

2 Saatu selvitys

2.1 Syyttäjien menettely

Kysymyksessä oleva rikosasia on saapunut poliisilta syyteharkintaan syyttäjänvirastoon 30.1.2018. Asian syyteoikeus on epäiltynä vammantuottamuksena vanhentunut sen oltua kuusi kuukautta syyteharkinnassa kihlakunnansyyttäjä A:lla.

A on todennut selvityksessään, että asia odotti käsittelyvuoroaan, koska hän pyrki lähtökohtaisesti tekemään syyteharkinnat siinä järjestyksessä, kun asiat saapuivat syyttäjänvirastoon, ellei asiassa ollut mitään kiireellisyysperustetta. Hänen lähiesimiehenään toiminut apulaispäällikkö B oli kiinnittänyt huomiota vanhimpiin hänellä syyteharkinnassa olleisiin asioihin. A ja B olivat sopineet, että B:lle siirretään muutamia A:n vanhimmista jutuista. A on ilmoittanut, että koska asiaa oli esitutkinnassa tutkittu epäiltynä pahoinpitelynä, eikä hän ollut kiinnittänyt huomiota esitutkinnan sisältöön, ei hänellä ollut aihetta kiinnittää B:n huomiota mahdollisiin vaihtoehtoihin lievempiin rikoksiin, joiden syyteoikeuden vanhentumisaika olisi lyhyempi kuin pahoinpitelyn.

B on selvityksessään kertonut, että hän oli keskustellut A:n kanssa marraskuussa 2018 A:lla pitkään syyteharkinnassa olleista asioita. Keskustelun tuloksena oli A:n kertomin tavoin päädytty siirtämään muutamia asioita B:lle. Asioihin kuului kysymyksessä ollut poliisin epäiltynä pahoinpitelynä tutkima asia. B oli asiassa tekemässään syyteharkinnassa päätenyt siihen, ettei

näyttöä tahallista ruumiillisen väkivallan tekemisestä asiassa ollut, vaan hänen arvionsa mukaan menettelyä oli todennäköisiä syitä arvioida tuottamuksellisena tekona. B oli nostanut asiassa syytteen vammantuottamuksesta huomaamatta, että tekoajasta oli kulunut jo yli kaksi vuotta. Käräjäoikeudessa ja hovioikeudessa syytettä oli B:n mukaan ajanut kihlakunnansyyttäjä C.

C on lausunut selvityksensä, että hän oli B:n pyynnöstä B:n ollessa estyneenä ajanut syytettä käräjä- ja hovioikeudessa eikä ollut huomannut syyteoikeuden olleen asiassa vanhentunut.

Syyttäjänviraston johtava kihlakunnansyyttäjä on todennut lausunnossaan, että yksittäisen asian syyteoikeuden vanhentuminen syyteharkinnassa on valitettavaa. Ottaen huomioon syyttäjänviraston kokonaistyökuorma ja syyteharkinnassa olevien asioiden aiheuttama työpaine oli A:n juttusumaa pyritty purkamaan jakamalla uudelleen hänen vanhimpia asioitaan. Vammantuottamuksen syyteoikeuden vanhentuminen oli johtavan kihlakunnansyyttäjän lausunnon mukaan jäänyt huomaamatta osin siksi, että asia oli tutkittu pahoinpitelynä.

Apulaisvaltakunnansyyttäjä on todennut lausunnossaan, että syyteoikeuden vanhenemista koskeva rikoslain 8 luku sisältää syyttäjän tehtävässä huomioon otettavia määräaikoja koskevia säännöksiä ja että laissa säädettyjen määräaikojen noudattaminen on asiaa käsittelevän virkamiehen virkavelvollisuus. Apulaisvaltakunnansyyttäjän arvion mukaan sekä vanhentuneesta rikoksesta syytteen nostanut silloinen kihlakunnansyyttäjä B että vanhentuneesta rikoksesta syytettä käräjä- ja hovioikeudessa ajanut silloinen kihlakunnansyyttäjä C olivat menettelleet asiassa huolimattomasti.

2.2 Käräjätuomarin menettely

Käräjäoikeuden puheenjohtajana asiassa toiminut D on kertonut selvityksessään, että hän oli käräjäoikeudessa käräjätuomarina toimiessaan tuominut asiassa vastaajan vammantuottamuksesta, vaikka syyteoikeus oli kiistatta ollut vanhentunut. Hän on todennut, että syyte asiassa olisi tullut nostaa viimeistään 30.7.2018, mutta syyte oli nostettu vasta 21.12.2018 ja haaste annettu vastaajalle tiedoksi 14.1.2019.

D on myöntänyt toimineensa huolimattomasti. Hänen mukaansa ”[k]äräjäoikeuden työtaakka ja kiire huomioiden on inhimillistä, että näin kuitenkin joskus saattaa tapahtua”. D on pyytänyt mahdollista seuraamusta harkittaessa huomioimaan lieventävänä seikkana sen, että vastaaja ei ollut hänen menettelynsä johdosta joutunut oikeudettoman vapaudenriiston kohteeksi, koska kysymyksessä oli ollut lievähkö sakkorangaistus. Hän on lisäksi tuonut edukseen ilmi sen, että asianomistajalle asiassa tuomitut yksityisoikeudelliset vahingonkorvaukset ovat olleet perusteltuja eikä niitä koskeva tuomio ollut hovioikeudessa muuttunut, joten oikeudenkäynti asiassa ei ollut ollut kokonaisuudessaan tarpeeton. Tapahtunut virhe oli D:n arvion mukaan hovioikeudessa nopeasti huomattu ja korjattu.

Käräjäoikeuden laamanni on ilmoittanut, ettei hänellä D:n selvityksen sisältöön nähden ollut aihetta lausua asiasta.

3 Arviointi

3.1 Käräjätuomarin menettely

Rangaistuksen tuomitseminen rikoksesta, josta rangaistusta ei lain mukaan voi enää seurata, on omiaan heikentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen ja vaarantaa merkittävästi vastaajan oikeusturvaa. Virhe on lähtökohtaisesti luonteeltaan vakava ja sijoittuu tuomarin tehtävien ydinalueelle eli lainkäyttöratkaisun tekemiseen.

Rangaistuksen tuomitseminen vanhentuneesta rikoksesta saattaa edellä kerrotun vakavuutensa vuoksi tulla arvioitavaksi rikoslain 40 luvun 10 §:ssä tarkoitettuna tuottamuksellisena virkavelvollisuuden rikkomisena. Rikosvastuu edellyttää mainitun pykälän mukaan kuitenkin, että teko ei sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat huomioon ottaen ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen. Tapauksissa, joissa kyseisenlaisesta virheestä ei ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia eikä tuomarin menettelyyn ole liittynyt sen moitittavuutta lisääviä seikkoja, kuten esimerkiksi syyteoikeuden vanhentumista tuomarin oman laiminlyönnin seurauksena, on tuomarin menettelyä pidetty oikeuskanslerin ratkaisukäytännössä tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettuihin tavoin vähäisenä.

Vaikka hovioikeuden asiassa antamasta tuomiosta ilmenee asianomistajan avustajana toimineen asianajajan ilmoittaneen hovioikeudelle käsityksensä, että syyteoikeus ei olisi ollut vanhentunut, ei syyteoikeuden vanhentumiseen asiassa käsitykseni mukaan ole liittynyt tapauksessa mitään oikeudellista tulkinnanvaraisuutta. Ottaen lisäksi huomioon, että kyse on ollut kyseisen asian ainoasta syytekohdasta, olisi syyteoikeuden vanhentumisaika ollut tuomarilta edellytettävää huolellisuutta noudattaen asiassa vaikeuksitta havaittavissa.

D:n virheellisestä menettelystä ei toisaalta ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia. D:n toteamin tavoin oikeudenkäynti ei ollut täysin aiheeton, sillä siinä oli tarpeen käsitellä asianomistajan vahingonkorvausvaatimusta. Syyteoikeuden vanheneminen ei asiassa ole ollut seurausta D:n omasta menettelystä, sillä syyteoikeus oli ollut vanhentunut jo asian tullessa käräjäoikeudessa vireille. D:n virheellinen menettely korjaantui säännönmukaisen muutoksenhaun seurauksena hovioikeuden havaittua syyteoikeuden vanhentumisen.

Kun D:n menettely vakavuudestaan huolimatta edellä kerrotuilla perusteilla olisi rikosoikeudellisesti arvioituna tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettuihin tavoin vähäinen, ei hänen ole ollut syytä epäillä syyllistyneen asiassa rikokseen, ja olen tutkinut hänen menettelyään vain laillisuusvalvonnallisesti toimituttamatta asiassa esituskintaa.

3.2 Syyttäjien menettely

3.2.1 Syyteoikeuden vanheneminen syyteharkinnan aikana

Asian syyteoikeus on vanhentunut asian oltua puoli vuotta A:lla syyteharkinnassa.

Syyttäjän tehtävänä on huolehtia rikosoikeudellisen vastuun toteuttamisesta hänen käsiteltäväänsä olevassa asiassa tasapuolisesti, joutuisasti ja taloudellisesti asianosaisten oikeusturvan ja yleisen edun edellyttämällä tavalla. Rikosoikeudellisen vastuun toteutumisen kannalta on välttämätöntä, ettei syyteharkinnassa olevien asioiden syyteoikeus syyteharkinnan hitauden tai syyttäjän huolimattomuuden vuoksi pääse vanhenemaan syyteharkinnan aikana. Syyteoikeuden

vanhentumiseen johtava syyttäjän huolimattomuus on omiaan heikentämään yleistä luottamusta syyttäjien kykyyn hoitaa tehtäviään.

Valtakunnansyyttäjän yleisessä ohjeessa syyttäjän tehtävien kiireellisyydestä ja etusijajärjestyksestä (VKS:2016:4) todetaan, että vaikka syyteoikeuden vanhentumista koskevan rikoslain 8 luvun sisältämien syyttäjän tehtävissä huomioitavia määräaikoja koskevien säännösten ensisijaisena tarkoituksena ei ole säännellä rikosasioiden käsittelyn kiireellisyyttä, saavat ne syyteoikeuden vanhentumisen lähestyessä kiireellisyysperusteen luonteen ja velvoittavat syyttäjää asettamaan vanhentumisuhan alla olevan asian etusijalle muihin tehtäviinsä nähden.

A:n selvityksestä ilmenee, ettei hän ollut tutustunut asiaan epäillyn teon rikosnimikettä enemmälti niiden noin kymmenen kuukauden aikana, jonka asia ennätti olla hänen käsiteltävänä ennen kuin hänen esimiehensä siirsi asian häneltä itselleen käsiteltäväksi. Syyteoikeuden vanhentumisriskin vähentämiseksi olisi perusteltua, että syyttäjä pyrki tutustumaan syyteharkintaansa jaettuihin asioihin jo niiden käsittelyn alkuvaiheissa siinä määrin, että hän kykenisi valtakunnansyyttäjän ohjeessa edellytetyin tavoin ottamaan syyteoikeuden lähestyvän vanhentumisen huomioon työtehtäviensä priorisoinnissa.

3.2.2 Rangaistuksen vaatiminen syyteoikeudeltaan vanhentuneesta rikoksesta

B on nostanut asiassa syytteen syyteoikeudeltaan vanhentuneesta rikoksesta, josta rangaistusta ei lain mukaan voi enää seurata toimittamalla käräjäoikeuteen 21.12.2018 päivätyn haastehakemuksen. Saadun selvityksen mukaan syytettä on sen jälkeen käräjäoikeudessa ja hovioikeudessa ajanut C.

Rangaistuksen vaatiminen syyteoikeudeltaan vanhentuneesta rikoksesta, josta rangaistusta ei lain mukaan voi enää seurata, on syyttäjän tehtävien ydinalueelle kuuluva ja vastaajan oikeusturvaa olennaisesti vaarantava, luonteeltaan vakava virhe. Edellä kohdassa 3.1 arvioimallani tavalla kysymyksessä olevan rikosasian ainoana syytekohtana olleen rikoksen syyteoikeuden vanhentumiseen ei ole liittynyt oikeudellista tulkinnanvaraisuutta ja se olisi ollut vaivatta havaittavissa. Syyteoikeuden vanhentuminen on ollut myös B:n nostaman syytteen ajaakseen saaman C:n havaittavissa jo pelkästään rikoksen tekoajan ja haastehakemuksen päivämäärän perusteella ilman tarvetta selvittää sitä, milloin haaste oli annettu vastaajalle tiedoksi.

4 Toimenpiteet

D on menetellyt lainvastaisesti tuomitessaan käräjätuomarina vastaajan rangaistukseen syyteoikeudeltaan vanhentuneesta rikoksesta.

B ja C ovat menelleet lainvastaisesti vaatiessaan kihlakunnansyyttäjänä vastaajalle rangaistusta vanhentuneesta rikoksesta.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan tarvetta syytteen nostamiseen.

Annan mainitun lainkohdan nojalla D:lle, B:lle ja C:lle edellä kerrotusta menettelystä huomautuksen.

Rikoksen syyteoikeus on vanhentunut kihlakunnansyyttäjänä toimineen A:n syyteharkinnan aikana. Kiinnitän hänen huomiotaan syyteoikeuden vanhenemisen huomioon ottamiseen syyteharkinnan joutuisuudessa ja työtehtävien priorisoinnissa.

Lähetän päätökseni tiedoksi asiasta ilmoittaneen hovioikeuden presidentille sekä lausuntonsa asiasta antaneille käräjäoikeuden laamannille ja apulaisvaltakunnansyyttäjälle.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Osastopäällikkö
Esittelijäneuvos

Petri Martikainen